

Lidská práva

Myšlenka základních a nezadatelných práv každého člověka je poměrně nová, neboť se dostává do centra zájmu politických a právních filosofů teprve v sedmnáctém století. Zároveň znamená tato myšlenka dosti pronikavou změnu v chápání samotného slova „právo“ a „práva“. Původně a zejména pak ve středověku znamená právo – ius – především závazek a povinnost. Cicero v *Povinnostech* (1,26) zmiňuje práva božská a lidská, iura divina et humana. Právo, ať božské nebo lidské, zavádí nebo alespoň má zavádět pořádek do záležitostí lidských. Zřetelným dokladem tohoto původního významu slova „právo“ jsou některé překlady do evropských jazyků, které se nevyvinuly z latiny. V němčině „das Recht“ etymologicky souvisí jednak s pravou stranou (to ještě z dávných dob), jednak se spravedlností – Gerechtigkeit a také s „recht haben“, což znamená i mít pravdu. Podobně se to má s češtinou, kde je ovšem od „pravé“ strany odvozeno nejen právo, spravedlnost a pravda, ale ještě řada dalších slov. Právo je tedy to, co je tím pravým v dané souvislosti, tím správným a tedy nejen přípustným, ale závazným. Novým důrazem na tzv. lidská práva dochází k posunu: nejde už primárně o to, co je mou povinností a co mám dělat, ale v čem jsem svoboděn, protože na to mám právo. Právo se tak z mé povinnosti stává mým nárokem, často dokonce nárokem na povinnosti druhých. Základní lidská práva jsou od té doby velmi úzce a neoddělitelně spjata se základními lidskými svobodami. To je situace, proti níž protestují a kterou zpochybňují ideologie autoritativních států a diktatur. Filosofické základy koncepce nezadatelných lidských práv jsou však vlastně také spíše ideologické než opravdu filosofické povahy.

(Písek, 980421-2.)